

กลยุทธ์การสอนหลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมกับพัฒนาการ
ของเด็กระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ปิ่นทอง ใจสุทธิ

คู่มือนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาด้วยวิถีชีวิต

สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

พฤษภาคม 2554

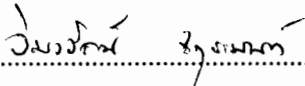
การวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนวิทยานิพนธ์ ระดับบัณฑิตศึกษา

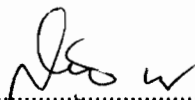
จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา

ประจำภาคต้น ปีการศึกษา 2552

คณะกรรมการควบคุมคุณฐิณีพนธ์ และคณะกรรมการสอบคุณฐิณีพนธ์ ได้พิจารณา
คุณฐิณีพนธ์ของ ปิ่นทอง ใจสุทธิ ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรการศึกษาคุณฐิณีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

คณะกรรมการควบคุมคุณฐิณีพนธ์

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิมลรัตน์ จตุรานนท์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุนทร บำเรอราช)

คณะกรรมการสอบคุณฐิณีพนธ์

..... ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร. พระสุธีวรญาณ)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิมลรัตน์ จตุรานนท์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุนทร บำเรอราช)

..... กรรมการ
(ดร.ประชา อินัง)

คณะศึกษาศาสตร์อนุมัติให้รับคุณฐิณีพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรการศึกษาคุณฐิณีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ของมหาวิทยาลัยบูรพา

..... คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.มนตรี เข้มกลีกร)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. 2554

ประกาศคุณูปการ

คุณฐิณีพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี เนื่องจากได้รับความกรุณาจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิมลรัตน์ จตุรานนท์ อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ ดร. สุนทร บำเรอราช อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่ได้กรุณาให้ความช่วยเหลือ แนะนำแนวทางในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ ตลอดจนให้แนวคิดให้คำปรึกษา ให้กำลังใจ และช่วยตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ตลอดระยะเวลาในการทำคุณฐิณีพนธ์ของผู้วิจัยอย่างใกล้ชิด และเป็นกัลยาณมิตรอย่างดียิ่ง จนทำให้คุณฐิณีพนธ์สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบนมัสการขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. พระสุธีวรญาณ รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระปัญญาภินันท์มุนี เจ้าอาวาสวัดปัญญาภิรมย์ธรรมมหาเจติมชัย ชยเมธี พระครูวิสุทธิปริยัติคุณ ผู้อำนวยการโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระดวงจันทร์ เขมวีโร และขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร. ไพรัตน์ คู่แสนสุข รองศาสตราจารย์ ดร. วศิน กาญจนวิชกุลย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์บุญมี แทนแก้ว ดร. ทนง ทองเต็ม และแม่ชีเกษร โมลา ที่ได้ให้คำปรึกษาที่เป็นประโยชน์ในการวิจัย รวมทั้งเชี่ยวชาญทุกท่าน ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์ ตรวจสอบความเหมาะสมของเครื่องมือ และเสียสละเวลาตรวจสอบ แก้ไข ให้คำแนะนำจนทำให้การวิจัยครั้งนี้บรรลุผลสำเร็จ

ขอกราบขอบพระคุณคุณตา ล. เสถียรสุด ผู้ล่วงลับไปแล้ว ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วงเดือน นาราตัจจ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประเสริฐ หลอมทอง ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์กับผู้วิจัยมาโดยตลอดในทุก ๆ ด้าน ตั้งแต่ครั้งปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก ด้วยความเมตตา ออบอ้อม และ ให้กำลังใจในการดำเนินการวิจัยตลอดมา

ขอขอบพระคุณคณะครูพระสอนศีลธรรม และครูผู้สอนพระพุทธศาสนาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัชฌิมศึกษา เขต 1 รวมถึงเจ้าหน้าที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร ทุก ๆ ท่านที่ได้กรุณาให้ข้อมูล ทำให้การวิจัยนี้สำเร็จได้ด้วยดี

ขอขอบพระคุณบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพาที่สนับสนุนทุนอุดหนุนการทำคุณฐิณีพนธ์ ขอขอบคุณสมาชิกทุก ๆ คนในครอบครัวใจสุทธิ และพี่ ๆ เพื่อน ๆ น้อง ๆ นิสิตปริญญาเอกที่ให้กำลังใจและสนับสนุนช่วยเหลือผู้วิจัยเป็นอย่างดี

คุณค่าและประโยชน์ใด ๆ ก็ตามที่เกิดจากคุณฐิณีพนธ์ฉบับนี้ ขอน้อมระลึกถึงพระคุณและเป็นเครื่องสักการบูชาแก่ผู้มีพระคุณ ที่ได้มอบความรักความเมตตาและประสิทธิ์ประสาทวิชาให้แก่ผู้วิจัย ทำให้ผู้วิจัยได้รับความรู้ และการปฏิบัติอันมีคุณค่าเป็นอย่างยิ่ง

ปิ่นทอง ใจสุทธิ

48820921: สาขาวิชา: หลักสูตรและการสอน; กศ.ค. (หลักสูตรและการสอน)

คำสำคัญ: กลยุทธ์การสอน/ หลักธรรมของพระพุทธศาสนา/ พัฒนาการของเด็ก

ปิ่นทอง ใจสุทธิ: กลยุทธ์การสอนหลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (THE STRATEGY OF TEACHING THE SUITABLE PRINCIPLES OF
BUDDHIST DHARMA FOR THE DEVELOPMENT OF THE STUDENTS IN SENIOR HIGH SCHOOL)
คณะกรรมการควบคุมคุณภาพนิพนธ์: วิมลรัตน์ จตุรานนท์, ค.ศ., สุนทร บำเรอราช .Ed.D. 425 หน้า. ปี พ.ศ. 2554.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์สาระสำคัญเกี่ยวกับกลยุทธ์การสอน
หลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กเป็นการวิจัยเอกสารตามระเบียบวิธีการวิจัย
เชิงพรรณนา (Descriptive Research) โดยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอนคือ 1) การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการเลือก
รูปแบบกลยุทธ์การสอนด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic
Induction) และเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ภายใต้การตีความ (Interpretive Paradigm)
โดยอาศัยเอกสารหลักคือเอกสารชั้นต้น (primary source) จากพระไตรปิฎก เอกสารผลงาน การสอนหลักธรรม
ของปราชญ์ทางพุทธศาสนา 11 แนวคิด 2) การวิเคราะห์และสังเคราะห์กลยุทธ์การสอนหลักธรรมที่เหมาะสมกับ
พัฒนาการเด็กในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงประวัติศาสตร์ 3) การวิจัยภาคสนาม
และการวิเคราะห์เนื้อหาจากการวิจัยแบบกรณีศึกษา ด้วยวิธีการสังเกต การสอบถาม และการสัมภาษณ์ด้วย
เทคนิคสามเส้า ประชากรในการวิจัยได้แก่ ครูผู้สอนพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 และเขต 3 จำนวน 20 โรงเรียนรวม 60 คน เครื่องมือในการวิจัย คือ
แบบสอบถามปลายเปิด แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและ แบบสังเกตการสอน ประเด็นการสนทนากลุ่มของ
ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนพระพุทธศาสนา และการสัมภาษณ์ครูผู้สอน

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ผลการสนทนากลุ่ม สอบถาม สังเกตการสอน และการสัมภาษณ์พบว่า 1) หลักธรรมของ
พระพุทธศาสนาที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมากที่สุดคือ โยนิโสมนสิการและ
มงคล 38 เนื่องจากเด็กในวัยนี้จะมีวิถีชีวิตอย่างเป็นระบบและชอบทำงานเป็นกลุ่มพร้อมกับการเลียนแบบ
พฤติกรรมจากต้นแบบที่ดีตามทฤษฎีของแบนดูรา (Bandura) 2) กลยุทธ์การสอนหลักธรรมจากการสังเคราะห์
งานวิจัยแบ่งได้เป็น 4 กลุ่มคือ 1) กลุ่มนักสังคัมสังเคราะห์ 2) กลุ่มนักวิชาการ 3) กลุ่มวิปัสสนากรรมฐานและ
4) กลุ่มเผยแผ่เชิงรุก โดยกลุ่มที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กวัยรุ่นมากที่สุดคือกลุ่มเผยแผ่เชิงรุก ประกอบด้วย
ขั้นตอน 3 ระยะ คือระยะที่ 1 ขั้นร่วมคิด ระยะที่ 2 ขั้นร่วมทำ ระยะที่ 3 ขั้นร่วมสรุป 3) กลยุทธ์การสอน
หลักธรรมที่เหมาะสมกับเด็กวัยรุ่นซึ่งผู้วิจัยสังเคราะห์ได้จากงานวิจัยคือ กลยุทธ์ LEARN MODEL คุณลักษณะ
ของ (LEARN) ประกอบด้วย L= learning and creativity การมีฉันทะ ใฝ่รู้ใฝ่เรียนและมีความคิดสร้างสรรค์
E=Engaging , Energetic, Enjoy วิริยะ กระตือรือร้นเป็นการเรียนรู้คู่กับความสนุกสนาน A= Adaptability
จิตตะ ตั้งใจเรียนปรับตัวในการเรียนรู้ได้ R= Role วิมังสาพิจารณาโดยมีต้นแบบที่ดี N= Nurturing environment
การเรียนรู้อาศัยสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ทำทนายให้ใฝ่รู้ใฝ่สูง ด้วยวิธีสอนแบบธรรมชาติใช้กลยุทธ์การ
สอนแบบ Active Learning โดยครูให้นักเรียนเป็นผู้สรุปความรู้ด้วยตัวเอง

48820921: MAJOR: CURRICULUM AND INSTRUCTION; Ed. D. (DOCTOR OF EDUCATION)

KEYWORDS: IMPLEMENTATION/SOCIAL SERVICE LEARNING/ VOCATIONAL

EDUCATION PROVISION

PINTHONG JAISUTI: THE STRATEGY OF TEACHING THE SUITABLE PRINCIPLES OF BUDDHIST DHARMA FOR CHILD'S DEVELOPMENT. ADVISORY COMMITTEE: WIMONRAT CHATURANON, Ph.D. SUNTHORN BUMRERRAJ, Ed.D. 425 P. 2011.

The objective of this research is to analyze and to synthesize an important content relating to the strategy of teaching the suitable principles of Buddhist dharma for the development of the students in senior high school. This research was done from studying the files according to Descriptive Research Methodology. It was divided to three steps as follows: 1) The analysis and the syntheses of the data for choosing the style of teaching with the analysis of Content Analysis, induction analysis, and qualitative research depending on interpretive paradigm of primary source, that is, Tri-pitaka, related documents, the way of teaching dharma of 11 Buddhist wise men. 2) The analysis and the syntheses of the strategy of teaching the suitable principles of Buddhist dharma for the development of the students in senior high school is the historical analysis of the data.

The field research and the analysis of research content in case study was done by teaching observation, inquiries, and interview called three pillars Techniques. The population in this research comprised of 60 teachers teaching Buddhist subject from 20 schools in the upper secondary school under the Bangkok Metropolitan Area Office 1 and 3. The instruments were the opened-ended questionnaires to survey teachers' opinions, in-depth interview for educational philosophers/teachers teaching Buddhist subject, the teaching observation form for teachers or educational scholars to take notes the observation and the interview form for specialists teaching Buddhism strategies. The discussion group issues of specialists and interview teachers.

The result of this research could summarize as following:

The result of group discussion, inquiries, teaching observation, and interview was found that

1. The strategy of teaching the suitable principles of Buddhist dharma for the development of the students in senior high school is systematic attention and 38 blessings because the teenagers would like to think systematically and to work together with good behavior imitation from the good original persons according to Bandura's theory
2. The strategy of teaching dharma principle from synthetic of research dividing into three steps: think together, work together, and the conclusion
3. The suitable principles of Buddhism dharma for the teenagers getting from research synthetic is LEARN MODEL Theory including L= Learning and creativity, E = Engaging, Energy, Enjoy, A = Adaptability, R = Role, N = Nurturing environment

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	จ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ต
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	8
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย.....	8
ขอบเขตของการวิจัย.....	9
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	13
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	16
กลยุทธ์การสอนและรูปแบบการสอนที่ครูสามารถนำไปใช้จัดการเรียน	
การสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ.....	20
ทฤษฎีการสอน (Theory of Teaching).....	29
แนวคิดเกี่ยวกับกลยุทธ์และรูปแบบการสอน.....	30
การศึกษาแนวพระพุทธศาสนา กลยุทธ์การสอนและการสอนหลักธรรมของ	
พระพุทธศาสนา แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสนา	
(Buddhistic Education)	34
กระบวนการการศึกษาตามแนวพุทธศาสนา.....	40
ความแตกต่างของวิธีสอนและกลยุทธ์การสอน.....	55
วิธีสอนที่ประยุกต์จากวิธีสอนของพระพุทธเจ้า.....	58
ทักษะการจัดการศึกษาแนวพุทธตามปรัชญาตะวันตก.....	77

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ตอนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ ทฤษฎีการเรียนรู้ ทฤษฎีที่จำเป็น ในการศึกษาเพื่อพัฒนาจริยธรรม แนวทฤษฎีการปลูกฝังและเสริมสร้าง จริยธรรม คุณธรรม และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของผู้เรียน.....	94
แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีพัฒนาการของผู้เรียน.....	106
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	126
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	141
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	145
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	151
กลยุทธ์การสอนหลักธรรมของนักปราชญ์ด้านศาสนา 11 รูปแบบ.....	154
การวิเคราะห์และสังเคราะห์กลยุทธ์การสอนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย.....	224
ผลการศึกษาความคิดเห็นของครู/ ครูพระสอนศีลธรรม/ ผู้เชี่ยวชาญ ด้านศาสนาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย.....	244
รูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ.....	247
การอบรมค่ายพุทธบุตร – พุทธธรรม.....	249
คุณประโยชน์ของเครือข่ายการเรียนรู้.....	259
ผลของการวิจัยภาคสนาม ประสิทธิภาพของกลยุทธ์การสอนหลักธรรมที่ เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย.....	265
การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมมนา.....	275
ลักษณะของหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาชั้น มัธยมศึกษาตอนปลาย.....	299
5 สรุปและอภิปรายผล	306
สรุปผลการวิจัย.....	307
อภิปรายผล.....	317
ข้อเสนอแนะ.....	320

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่	
บรรณานุกรม.....	325
ภาคผนวก.....	349
ภาคผนวก ก	351
ภาคผนวก ข	372
ภาคผนวก ค	375
ประวัติย่อของผู้วิจัย.....	425

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	สรุปหลักการสอนธรรมะของพระพุทธศาสนาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 1 – 2.....	71
2	ตารางการสอนหลักธรรมที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กในช่วงชั้น ที่ 1-4.....	72
3	พัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก.....	117
4	สรุปวิธีการและขั้นตอนการวิจัย.....	147
5	กลยุทธ์ที่ 1 กลยุทธ์ในการสอนหลักธรรมตามพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมกับพัฒนาการของ เด็ก ของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต).....	165
6	กลยุทธ์ที่ 2 กลยุทธ์การสอนของพระโพธิญาณเถร (หลวงปู่ชา สุภัทโท) วัดหนองป่าพง.....	170
7	กลยุทธ์ที่ 3 กลยุทธ์สอนหลักธรรมของพุทธทาสภิกขุ.....	178
8	กลยุทธ์ที่ 4 กลยุทธ์การสอนของพระพรหมมังคลาจารย์ (หลวงปู่ปัญญา นันทะภิกขุ) วัดชลประทานรังสฤษฎ์.....	183
9	กลยุทธ์ที่ 5 กลยุทธ์การสอนของพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต).....	188
10	กลยุทธ์ที่ 6 กลยุทธ์การสอนพระราชธรรมนิเทศ (พระพยอม กัลยาโณ) วัดสวนแก้ว.....	192
11	กลยุทธ์ที่ 7 กลยุทธ์ของพระธรรมสิงหบุราจารย์ (หลวงพ่อจรัส ฐิตธมฺโม) วัดอัมพวัน.....	196
12	กลยุทธ์ที่ 8 กลยุทธ์การสอนของพระปัญญาญาณนันทะมุนี สง่า สุภโร (เจ้าอาวาสวัดปัญญาบันฑาราม).....	199
13	กลยุทธ์ที่ 9 กลยุทธ์การสอนของแม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุด (เสถียรธรรมสถาน).....	204
14	กลยุทธ์ที่ 10 กลยุทธ์การสอนของพระมหาสมปอง คาลปุคฺโต.....	209
15	กลยุทธ์ที่ 11 กลยุทธ์การสอนของพระมหาวุฒิชัย วัชรเมธี (ว. วชิรเมธี).....	214
16	สรุปผลการสังเคราะห์กลยุทธ์การสอนหลักธรรมรูปแบบต่างๆ.....	216
17	สรุปแบบสังเกตครูผู้สอนพระพุทธศาสนาเรื่องกลยุทธ์การสอนหลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก.....	228
18	สรุปกระบวนการพัฒนาศักยภาพทั้ง 5 เวกี.....	252
19	สรุปการจัดกระบวนการจัดการความรู้.....	254
20	ยุทธศาสตร์การดำเนินงานการมีส่วนร่วมคุณธรรมของ โรงเรียน.....	274

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
21 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้เข้าร่วมสัมมนา จำแนกตามสถานภาพทางสังคม (Status).....	275
22 แสดงระดับปัญหาของนักเรียนจำแนกตามระดับชั้น.....	276
23 แสดงแนวทางในการแก้ไขปัญหาลูกเรียนจำแนกตามระดับปัญหา.....	277
24 แสดงลักษณะและรูปแบบกลยุทธ์การสอนของผู้ทรงคุณวุฒิ.....	280
25 การวิเคราะห์กลยุทธ์การสอนหลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมกับ พัฒนาการเด็กในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย.....	296
26 การสังเคราะห์การเลือกใช้กลยุทธ์การสอน/ นวัตกรรมการเรียนรู้กับลักษณะ การเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา.....	314
27 แนวทางการพัฒนากลยุทธ์การสอนและการประเมินผลการเรียนรู้หลักธรรม ทางพระพุทธศาสนาให้เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก.....	315

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 ขอบเขตของการวิจัยกลยุทธ์การสอนหลักธรรมของพระพุทธศาสนา (A Concept Map).....	10
2 สรุปขอบเขตการวิจัยตามหลักการ 3 เสา.....	13
3 รูปแบบการสอนพื้นฐาน.....	30
4 หลักการสำคัญในพระพุทธศาสนา.....	39
5 กระบวนการสำคัญของการศึกษาในพระพุทธศาสนา.....	40
6 ระดับการศึกษาแนวพุทธ.....	41
7 สรุปแนวคิดกลยุทธ์การสอนหลักธรรมของพระพุทธศาสนา แบบไตรสิกขา.....	43
8 กระบวนการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามหลัก ไตรสิกขา.....	45
9 แสดงลักษณะสาเหตุร่วมของยุวชนที่สังคมนักศึกษาของพุทธทาสภิกขุ.....	49
10 จุดมุ่งหมายของพุทธวิธีการสอน.....	80
11 ประเภท- กลุ่มของหลักธรรม คำสอนทางพระพุทธศาสนา.....	84
12 หลัก-กลยุทธ์ในการแสดงธรรมของพระพุทธเจ้า 3 ประการ.....	89
13 กระบวนการเรียนรู้เชิงรุกของพุทธศาสนา (Active Learning).....	90
14 ุบายลักษณะคำสอนในพระพุทธศาสนา 10 วิธี.....	92
15 ธรรมที่ควรยึดเป็นหลักในการสอน (ธรรมเทศกธรรม).....	93
16 วิธีการสอนแบบกระจำง่ามนิยม.....	103
17 การวิเคราะห์อิทธิพลซึ่งกันและกันระหว่างปัจจัยของการกำกับตนเอง.....	121
18 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	149
19 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย.....	150
20 กลยุทธ์การสอน – เทคนิคการพัฒนาดนแบบยั่งยืนแนวคิดพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต).....	156
21 รูปแบบการสอนของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต).....	157
22 กระบวนการ และกลยุทธ์ในการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนธรรมของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต).....	161

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
23 องค์ประกอบของกลยุทธ์การจัดการของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ที่ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจและการเผยแผ่หลักธรรมคำสอน.....	162
24 แสดงถึงการปลดปล่อยปัญญาของเด็กและเยาวชนให้บริสุทธิ์เพื่อนำไปสู่การเป็นธรรมาธิปไตย.....	163
25 เยาวชนที่มีคุณภาพ.....	164
26 กลยุทธ์การสอนหลักธรรม และการเผยแผ่หลักธรรมของพระโพธิญาณเถร.....	169
27 กลยุทธ์การพัฒนาการสอนธรรมสำหรับเด็กในระดับบุคคลและระดับชุมชน.....	181
28 สังเคราะห์ภารกิจที่ประสบความสำเร็จของพระพรหมมิ่งกลางจารย์ (หลวงพ่อบัณฑิต นันทิกาย).....	182
29 มาตรฐานสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา.....	185
30 สังเคราะห์กลยุทธ์ภารกิจที่ประสบความสำเร็จของพระราชธรรมนิเทศ (พระพยอม กัลยาโณ) วัดสวนแก้ว.....	191
31 การสังเคราะห์ กลยุทธ์และภารกิจที่ประสบความสำเร็จของพระธรรมสิงหบุราจารย์ (หลวงพ่อจรัส ฐิตธมฺโม) วัดอัมพวัน.....	195
32 กลยุทธ์การสอนธรรมของพระปัญญาญาณนันทะมุนี เจ้าอาวาสวัดปัญญาบันฑิตาราม.....	198
33 กลยุทธ์การสอนและภารกิจที่ประสบความสำเร็จของพระมหาสมปอง คาลปุคฺโค.....	208
34 กลยุทธ์การเผยแผ่ธรรมะและการก่อตั้งสถาบันวิมุตตยาลัยของท่าน ว.วชิรเมธี.....	213
35 การจัดกระบวนการพัฒนาศักยภาพครูแกนนำเครือข่าย โรงเรียนวิถีพุทธ บทสรุปจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านกลยุทธ์การสอนพระพุทธศาสนา สำหรับปราชญ์ทางการศึกษาด้านพระพุทธศาสนา วัดปัญญาบันฑิตาราม อำเภอคลองหก จังหวัดปทุมธานี.....	246
36 เทคนิคทักษะของ “คุณอำนาจ”.....	256
37 ระบบเครือข่ายการเรียนรู้ (กลยุทธ์การสอนหลักธรรมของวัดปัญญาบันฑิตาราม).....	259
38 แสดงกลไกการขับเคลื่อนการจัดการความรู้ที่เกี่ยวกับโครงการคุณธรรม.....	261
39 ภาพแผนผังวงจรกระบวนการจัดการความรู้โครงการคุณธรรม.....	263
40 แสดงผังระบบความสัมพันธ์เครือข่ายย่อยและกลุ่มการเรียนรู้ในเขตพื้นที่การศึกษา.....	264

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
41 การปลูกฝังค่านิยมด้วยวิธีการปฏิบัติรูปแบบสังคมสงเคราะห์ของพระราชธรรม นิเทศ.....	288
42 แบบจำลองการศึกษา.....	295

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University